

RECENZJA KSIĄŻKI RICHARDA E. NISBETTA

„MINDWARE. NARZĘDZIA SKUTECZNEGO MYŚLENIA”¹

Wydawnictwo Smak Słowa, Sopot

Krzysztof Szymanek
Uniwersytet Śląski w Katowicach

Richard E. Nisbett jest profesorem psychologii społecznej na Uniwersytecie Michigan w Ann Arbor, laureatem wielu nagród krajowych i międzynarodowych. Znaczny rozgłos przyniosły mu wcześniejsze książki: *Geografia myślenia* (2003, wydanie polskie 2009) oraz *Inteligencja. Sposoby oddziaływania na IQ* (2010, wydanie polskie 2010), wielokrotnie nagradzane, tłumaczone na wiele języków. Nowe dzieło mówi o uwarunkowaniach poprawnego, skutecznego myślenia. „Po lekturze tej książki nie będziesz miał wyższego IQ, ale z pewnością będziesz mądrzejszy” zapewnia nas autor we wstępie. Słowo „mądry”, którym oddano tu angielskie *smart*, może być nieco mylące. Chodzi bowiem o tę „mądrość”, która owocuje efektywnym inwestowaniem czy sprawną kalkulacją strat i zysków w biznesie, ale która niekoniecznie pomoże odpowiedzieć na pytanie, czy warto spędzać życie na zbijaniu majątku.

Książka omawia podstawowe czynniki mające znaczenie dla skutecznego przetwarzania informacji i przekuwania ich na korzystne decyzje. Wiarygodne wnioskowanie i trafne decydowanie – taki hasłowy opis oddaje znaczącą większość treści książki. W ostatniej, szóstej części podejmowane są jednakże kwestie bardziej ogólnej natury budowy systemu wiedzy, wartościowania teorii naukowych, wyjaśniania świata. Omówiono niezwykle szerokie spektrum zagadnień, od psychologii nieświadomości i kulturowego uwarunkowania myślenia przez zagadnienia ekonomiczno-społeczne aż po statystykę, projektowanie eksperymentu i logikę formalną. Tak więc w jednym tomie dyskutuje się zarówno prawo wielkich liczb czy pułapki regresji wielokrotnej, jak i metodę dialektyczną, odkrycia ekonomii behawioralnej i sylogistykę zdań kategorycznych. Wykład jest – uspokajam osoby usposobione amatematycznie – pozbawiony formalizmów, jedynie poglądowy, apelujący raczej do rozsądku niż wzorów (dla niektórych to pewnie jest wadą). Wielką wartością są liczne, bardzo dobrze dobrane przykłady ilustrujące, pozwalające na głębsze zrozumienie wywodów.

¹ Przekład polski Agnieszka Nowak-Młynikowska, Wydawnictwo Smak Słowa, Sopot 2016, stron 376. Original *Mindware. Tools for smart thinking*. Farrar, Straus and Giroux, New York, 2015, stron 320.

Pierwsza nauka wypływająca z lektury książki jest taka, że nasze myślenie warunkuje niezliczona liczba czynników, które często poza naszą świadomością nie tylko utrudniają prawidłowe rozumowanie i na różne sposoby zdradliwie wykrzywają jego bieg, ale nawet blokują te nasze władze mentalne, jak pamięć czy motywacja, które decydują o samym podjęciu wysiłku rozważań. Niekiedy poglądy w naszych głowach pojawiają się „same”, bo nie odczuwamy potrzeby ich uzasadniania, nie zdajemy sobie nawet sprawy z tego, że je bezzasadnie przyjęliśmy. Zagrożenia kryją się też w stosowaniu standardowych narzędzi budowania przekonań, takich jak użycie praw logiki, dyskusja czy mechaniczne stosowanie zasad statystyki. Jednak z książki dowiadujemy się też, że istnieją sposoby przewycięzania niebezpieczeństw. Sama zresztą znajomość zagrożeń wraz ze zrozumieniem mechanizmów ich działania i typowych pułapek bardzo dużo znaczą.

Nisbett nie proponuje w tej książce jakiejś nowej wizji, nowego punktu widzenia na omawiane kwestie. Jak pisze w recenzji dla „New York Timesa” Leonard Mlodinow: „Jeśli szukamy przeglądu tych tematów, które zawarte są w sześciu rozdziałach tej książki, jest to dobra pozycja. Dowiemy się o naszej nadmiernej skłonności do dostrzegania regularności, pewności wstecznej, przesadnej tendencji unikania strat, iluzji losowości, wagi metody naukowej – to wszystko na niecałych 300 stronicach tekstu. Ale nie ma w *Mindware* wiele rzeczy nowych. Kto przeczytał pewną liczbę spośród mnóstwa ostatnio wydanych książek o nieświadomości, losowości, podejmowaniu decyzji czy pop-ekonomii, materiał, który tu znajdzie, będzie mu znany”.

Przechodząc do konkluzji: warto tę książkę przeczytać, jednych wprowadza ona w bardzo ważny dla każdego temat, innym porządkuje zdobyte już niesystematyczne wiadomości. Dzięki temu, że napisana jest znakomitym stylem, jasno i bardzo przystępnie, wysiłek czytania jest nieproporcjonalnie mały w stosunku do korzyści.